

1. küsimus: „Palun kirjeldage peamisi erandeid vanemaõigustes noorukite (14aastased ja vanemad lapsed) suhtes (nooruki elukoha või ajutise elukoha kindlaksmääramine, hariduslikud või religioonialased valikud ja registreerimine koolides jne, ravi, töölepingute või kutsealase koolituse lepingute sõlmimine jne)?“

Ukraina perekonnaseadustiku (edaspidi „perekonnaseadustik“) paragrahvi 6 kohaselt on isikul kuni täisealiseks saamiseni lapse õiguslik seisund.

Last peetakse lapsealiseks kuni 14aastaseks saamiseni.

Last peetakse noorukiks, kui ta on vanuses 14–18 aastat.

Ukraina tsiviilseadustiku (edaspidi „tsiviilseadustik“) paragrahvi 31 kohaselt on isikul, kes ei ole saanud 14aastaseks, (lapsealisel) õigus:

1) teha iseseisvalt väikesi olmetehinguid.

Tehingut peetakse väikeseks olmetehinguks, kui see aitab rahuldada isiku olmevajadusi, vastab tema füüsilisele, vaimsele või sotsiaalsele arengule ja puudutab väikese väärtusega eset;

2) teostada isiklike mittemateriaalseid õigusi seadusega kaitstud intellektuaalse ja loomingulise tegevuse tulemustele.

Lapsealine ei vastuta enda tekitatud kahju eest.

Tsiviilseadustiku paragrahvi 32 kohaselt on 14–18aastastel isikutel (nooruk) õigus teha lisaks seadustiku paragrahvis 31 sätestatud tehingutele järgmist:

– kasutada iseseisvalt oma teenistust, stipendiume või muud sissetulekut;

– teostada iseseisvalt õigusi seadusega kaitstud intellektuaalse ja loomingulise tegevuse tulemustele;

– osaleda juriidilistes isikutes või neid asutada, välja arvatud juhul, kui see on seadusega või juriidilise isiku põhikirjaga keelatud;

– sõlmida iseseisvalt pangahoiuse (konto) leping ja käsutada enda poolt enda nimele tehtud hoiust (kontol olevaid vahendeid).

Nooruk teeb muid toiminguid oma vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldajate nõusolekul.

Selleks, et nooruk saaks teha sõidukite või kinnisvaraga seotud tehinguid, peab olema vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldaja kirjalik notariaalselt kinnitatud nõusolek või hooldusasutuse luba.

Nooruk võib hooldusasutuse ja vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldaja nõusolekul käsutada raha, mille on finantsasutuses tema nimele hoiustanud täielikult või osaliselt teised isikud.

Nooruki tehingu tegemiseks peavad andma vanemad (lapsendanud vanemad), hooldaja või hooldusasutus kooskõlas seadusega.

Piisavate põhjuste korral võib kohus piirata nooruki õigust oma teenistust, stipendiume või muud sissetulekut iseseisvalt kasutada või isiku sellisest õigusest ilma jätta, kui vanemad (lapsendanud vanemad), hooldaja või hooldusasutus seda taotlevad.

Kohus tühistab oma otsuse nooruki seda õigust piirata või see ära võtta, kui otsuse vastuvõtmise aluseks olnud asjaolud enam ei kehti.

Nooruki õigusvõime piiramise menetlus on sätestatud Ukraina tsiviilkohtumenetluse seadstikus.

Tsiviilseadustiku paragrahvi 35 kohaselt võib siiski anda täieliku õigus- ja teovõime isikule, kes on saanud 16aastaseks ja töötab töölepingu alusel, samuti noorukile, kes on registreeritud lapse ema või isana.

Täieliku õigus- ja teovõime annab hooldusasutus asjaomase isiku taotluse põhjal vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldaja kirjalikul nõusolekul; sellise nõusoleku puudumisel võib anda täieliku õigus- ja teovõime kohtuotsuse alusel.

Täieliku õigus- ja teovõime võib anda vähemalt 16aastasele isikule, kes soovib tegeleda ettevõtlusega.

Kui vanemad (lapsendanud vanemad), hooldaja või hooldusasutus annavad kirjaliku nõusoleku, võib sellise isiku registreerida ettevõtjana. Sellisel juhul omandab isik täieliku õigus- ja teovõime alates hetkest, mil riik on ta ettevõtjana registreeritud.

Isikule antud täielik õigus- ja teovõime hõlmab kõiki kodaniku õigusi ja kohustusi.

Juhul, kui isiku tööleping või ettevõtlustegevus lõpetatakse, säilib talle antud täielik õigus- ja teovõime.

Elukoha kindlaksmääramise kohta märgime, et tsiviilseadustiku paragrahvi 313 kohaselt on 14aastaseks saanud isikul õigus iseseisvalt vabalt liikuda Ukraina territooriumil ja valida oma viibimiskoht.

Isikul, kes ei ole saanud 14aastaseks, on õigus liikuda Ukraina territooriumil üksnes vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldajate nõusolekul ja tingimusel, et neid saadavad nimetatud isikud või nende volitatud isikud.

Isikul, kes on Ukraina kodanik, on õigus takistusteta Ukrainasse tagasi pöörduda.

Isikul, kes on saanud 16aastaseks, on õigus iseseisvalt reisida väljapoole Ukrainat.

Välja arvatud seaduses sätestatud juhtudel, on isikul, kes ei ole saanud 16aastaseks, õigus Ukrainast lahkuda üksnes vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldajate nõusolekul, kui neid saadavad nimetatud isikud või nende volitatud isikud.

Tsiviilseadustiku paragrahvi 29 teise osa kohaselt võib 14aastaseks saanud isik vabalt valida oma elukoha, välja arvatud juhtudel, kui kehtivad seadusega ette nähtud piirangud.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 160 kolmas osa sisaldab sarnaseid sätteid, mille kohaselt juhul, kui vanemad elavad eraldi, otsustab 14aastaseks saanud laps ise oma elukoha üle.

Laste õigused

Ukraina lastekaitseaduse (edaspidi „seadus“) paragrahvi 1 kohaselt on laps alla 18aastane isik (alaealine isik), kui ta ei ole varem omandanud tema suhtes kohaldatava õiguse kohaselt täiskasvanu õigusi.

Lapse parimate huvide tagamine hõlmab selliste meetmete võtmist ja otsuste tegemist, mille eesmärk on rahuldada lapse individuaalseid vajadusi vastavalt tema vanusele, soole, tervislikule seisundile, arenguomadustele, elukogemusele, perekondlikule, kultuurilisele ja etnilisele kuuluvusele, ning lapse arvamuse arvessevõtmist, kui ta on jõudnud vanusesse ja arengutasemeni, mis võimaldab tal seda väljendada.

Eelkõige on seaduse paragrahvis 9 sätestatud, et igal lapsel on õigus vabalt väljendada oma isiklikku arvamust, kujundada oma seisukohti, arendada oma sotsiaalset tegevust ja saada oma vanusele vastavat teavet. See õigus hõlmab vabadust otsida, saada, kasutada, levitada ja säilitada teavet suuliselt, kirjalikult või muul kujul, kunstiteoste, kirjanduse, massimeedia, sidevahendite (arvuti, telefonivõrk jne) või muude lapse valitud vahenditega. Talle tagatakse juurdepääs erinevatest riiklikest ja rahvusvahelistest allikatest pärinevale teabele ja materjalidele, eelkõige teabele kehalise ja vaimse arengu ning sotsiaalse, vaimse ja moraalse heaolu edendamise kohta.

Lastel on õigus pöörduda riigiasutuste, kohaliku omavalitsuse asutuste, ettevõtete, institutsioonide, organisatsioonide, massimeedia asutuste ja nende töötajate poole märkuste ja ettepanekutega nende tegevuse kohta, avalduste ja petitioonidega oma õiguste ja õiguslike huvide teostamise kohta ning kaebustega nende rikkumise kohta.

Eelkõige on selle seaduse paragrahvis 12 sätestatud, et lapse isiksuse arengu esmane alus on lapse kasvatus perekonnas. Mõlemad vanemad vastutavad võrdselt lapse kasvatuse, hariduse ja arengu eest. Vanematel või neid asendavatel isikutel on õigus ja kohustus laps üles kasvatada, hoolitseda tema tervise, füüsilise, vaimse ja kõlbelise arengu ning hariduse eest, luua sobivad tingimused tema loomulike võimete arendamiseks, austada lapse väärikust ning valmistada teda ette iseseisvaks eluks ja tööks. Vanemad või neid asendavad isikud vastutavad nende õiguste rikkumise ja lapse õigustatud huvide piiramise eest tervishoiu, füüsilise ja vaimse arengu ning hariduse valdkonnas ja vanemakohustuste täitmata jätmise ja nendest kõrvale hoidmise eest vastavalt seadusele.

Töö

Mis puudutab töölepingu sõlmimist käsitlevaid küsimusi, siis Ukraina lastekaitseaduse paragrahvi 21 kohaselt määratakse laste töö kasutamise kord kindlaks Ukraina tööõigusega.

Vanus, millest alates on lapsel lubatud töötada, on 16. 15aastaseks saanud laps võib töötada töökohal, mis ei kahjusta tema tervist ega haridust, ühe vanema või vanemaid asendava isiku nõusolekul.

Alla 16aastaste laste puhul on tööaeg piiratud vastavalt nende arengu- ja kutsealase koolituse vajadustele. Aega, mille laps kulutab omaniku või tema volitatud asutuse nõusolekul kutsealaseks koolituseks seaduses sätestatud tööajal, loetakse tööajaks.

Keelatud on laste kaasamine lastetöö halvimatessesse vormidesse, raskes töös osalemine ning kahjulikes või ohtlikes töötingimustes töötamine, samuti allmaatöö või töö, mis ületab seadusega ettenähtud vähendatud tööaega.

Lastel on lubatud töötada üksnes pärast esialgset arstlikku läbivaatust koos kirjaliku meditsiinilise arvamusega, mille kohaselt ei ole vastunäidustusi töötamise kohta, ning kuni 21aastaseks saamiseni läbivad nad igal aastal kohustusliku ennetava arstliku läbivaatuse.

Ukraina lastekaitseaduse paragrahvi 22 kohaselt on 16aastaseks saanud lastel õigus tegeleda ettevõtlusega ning nad võivad olla põllumajandusettevõtte liikmed ja talumajapidamise liikmed seaduses sätestatud korras.

Noorukitega töölepingute sõlmimise kohta tuleb märkida järgmist.

Ukraina tööseadustiku (edaspidi „tööseadustik“) paragrahvi 3 esimeses osas on sätestatud, et tööõigusega reguleeritakse kõigi ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide töötajate töösuhteid, olenemata omandivormist, tegevuse liigist ja tööstussektorist, samuti nende isikute töösuhteid, kes töötavad füüsiliste isikutega sõlmitud töölepingu alusel.

Tööseadustiku paragrahvi 24 esimese osa punkti 5 kohaselt sõlmitakse tööleping üldjuhul kirjalikult. Noorukiga töölepingu sõlmimisel on kirjalik vorm kohustuslik (tööseadustiku artikkel 187).

Tööseadustiku paragrahvis 187 on sätestatud, et noorukitel, st alla 18aastastel isikutel, on töösuhetes võrdsed õigused täiskasvanutega, ent töökaitse, tööaja, puhkuse ja teatavate muude töötingimuste valdkonnas kohaldatakse nende suhtes Ukraina õigusaktidega kehtestatud hüvesid.

Tööseadustiku paragrahvi 188 kohaselt ei tohi tööle võtta alla 16aastaseid isikuid.

Ühe vanema või neid asendava isiku nõusolekul võib erandjuhtudel tööle võtta 15aastaseks saanud isikuid.

Selleks, et valmistada noori ette tootlikuks tööks, on lubatud ühe vanema või neid asendava isiku nõusolekul võtta tööle 14aastaseks saanud üldharidus- või kutseõppeasutuse õpilasi või rakenduskõrgkoolide või kõrgkoolide üliõpilasi, kes omandavad mis tahes kujul põhi-, kesk- või kutseharidust, et teha koolivälisel ajal kerget tööd, mis ei kahjusta nende tervist ega häiri nende haridusprotsessi.

Tööseadustiku paragrahvi 190 esimeses ja teises osas ning paragrahvis 192 on sätestatud, et alla 18aastaste isikute töölevõtmine rasketele töödele, kahjulike või ohtlike töötingimustega tööle ning allmaatööle on keelatud.

Samuti on keelatud alla 18 aasta vanuseid isikuid võtta tööle, mis eeldab selliste esemete tõstmist ja liigutamist, mille kaal ületab neile kehtestatud piirid.

Alla 18aastaste töötajate kaasamine öisele või ületunnitööle ja tööle, mis eeldab töötamist nädalavahetusel, on samuti keelatud.

Tööseadustiku paragrahvi 199 kohaselt on nooruki vanematel, lapsendanud vanematel või hooldajatel, samuti riigiasutustel ja -ametnikel, kellele on usaldatud tööõiguse järgimise järelevalve ja kontroll, õigus nõuda noorukiga sõlmitud töölepingu, sealhulgas tähtajalise töölepingu lõpetamist, kui sellise töö jätkamine ohustab nooruki tervist või rikub tema seaduslikke huve.

Tervishoid

Ukraina tervishoiualaste õigusaktide põhimõtete (edaspidi „põhimõtted“) paragrahvi 39 teise osa kohaselt on täiskasvanuikka jõudnud patsiendil õigus saada usaldusväärset ja täielikku teavet oma tervise kohta, sealhulgas tutvuda oma tervist käsitlevate asjakohaste meditsiinidokumentidega.

Vanematel (lapsendanud vanematel), eestkostjal ja hooldajal on õigus saada teavet lapse või hoolealuse tervisliku seisundi kohta.

Põhimõtete paragrahvi 43 esimese ja teise osa kohaselt on diagnoosimis-, ennetus- ja ravimeetodite kasutamiseks nõutav vastavalt põhimõtete paragrahvile 39 informeeritud patsiendi nõusolek.

Alla 14aastastel patsientidel (lapspatsiendid) ja patsientidel, kelle teovõime on seaduses sätestatud korras tunnistatud piiratuks, on meditsiiniliseks sekkumiseks vaja esindaja nõusolekut.

Patsiendi või tema esindaja nõusolek meditsiiniliseks sekkumiseks ei ole nõutav üksnes juhul, kui on märke otsesest ohust patsiendi elule ja objektiivsetel põhjustel ei ole võimalik saada patsiendilt endalt või tema seaduslikelt esindajatelt nõusolekut selliseks sekkumiseks.

Uusi diagnoosimis-, ennetus- või ravimeetodeid ja ravimeid, mis on ettenähtud viisil uurimisel, kuid mida ei ole veel heaks kiidetud, ning registreerimata ravimeid võib kasutada isiku raviks üksnes pärast temalt kirjaliku nõusoleku saamist. Eespool nimetatud meetodeid ja vahendeid võib kasutada alla 14aastase isiku (lapseealise) puhul tema vanemate või muu esindaja kirjalikul nõusolekul; 14–18aastase isiku puhul võib neid kasutada isiku kirjalikul nõusolekul ja tema vanemate või muu esindaja kirjalikul nõusolekul; piiratud õigus- ja teovõimega isiku puhul võib neid kasutada tema kirjalikul nõusolekul ja tema hooldajate kirjalikul nõusolekul; seaduses sätestatud korras teovõime tuks tunnistatud isiku puhul võib neid kasutada tema esindaja kirjalikul nõusolekul. Nõusoleku saamisel uute ennetus-, diagnoosimis- ja ravimeetodite ning ravimite kasutamiseks, mis on ettenähtud viisil uurimisel, kuid mida ei ole veel heaks

kiidetud, ning registreerimata ravimite kasutamiseks tuleb isikule ja/või tema esindajale anda teavet eesmärkide, meetodite, kõrvalnähtude, võimalike ohtude ja eeldatavate tulemuste kohta.

Registreerimata ravimeid või registreeritud ravimeid meditsiinilises kasutusjuhendis või ravimi omaduste kokkuvõttes täpsustamata näidustuste jaoks on registreerimata ravimitele laiendatud patsiendijuurdepääsu programmide raames või uuringuravimitele pärast kliiniliste uuringute lõpetamist uurimissubjektide (patsientide) juurdepääsuprogrammide raames lubatud isiku raviks kasutada üksnes pärast tema kirjaliku nõusoleku saamist. Alla 14aastase isiku (lapseealise) puhul võib kindlaksmääratud ravimeid kasutada tema vanema(te) või muu seadusliku esindaja kirjalikul nõusolekul; 14–18aastase isiku puhul võib neid kasutada isiku kirjalikul nõusolekul ja tema vanema(te) või muu seadusliku esindaja kirjalikul nõusolekul; piiratud õigus- ja teovõimega isiku puhul võib neid kasutada tema kirjalikul nõusolekul ja tema hooldaja(t)e kirjalikul nõusolekul); seaduses sätestatud korras teovõimetuks tunnistatud isiku puhul võib neid kasutada tema esindaja kirjalikul nõusolekul. Selliste ravimite kasutamiseks nõusoleku saamisel tuleb isikule ja/või tema esindajale anda täielikku teavet nende ravimite kasutamise eesmärkide, meetodite, kõrvalnähtude, võimalike riskide ja eeldatavate tulemuste ning alternatiivsete ravivõimaluste olemasolu või puudumise kohta (põhimõtete paragrahvide 44 ja 44¹ teine osa).

Põhimõtete paragrahvi 59 kohaselt on vanemad kohustatud hoolitsema oma laste tervise ja füüsilise ja vaimse arengu eest ning tagama, et nad järgiksid tervislikku eluviisi. Selle kohustuse täitmata jätmise korral ja kui see põhjustab lapse tervisele olulist kahju, võib süüdlaselt vastavalt kehtestatud menetlusele ära võtta vanemaõigused.

Tagamaks, et noorem põlvkond kasvab üles tervislike harjumustega ning nende füüsiline ja vaimne areng on harmooniline, tagab riik laialdase lasteaedade, internaatkoolide, tervisekeskuste, puhkelaagrite ja muude lasteasutuste võrgustiku arendamise.

Lasteasutustes käivatele ja koolis õppivatele lastele tagatakse vajalikud tingimused tervise- ja hügieenialase teadlikkuse omandamiseks ja tugevdamiseks. Haridus- ja töötingimused ja nõuded nende tegevuste toimumise raamistiku kohta määratakse kindlaks kokkuleppel keskse täitevorganiga, kes teostab järelevalvet riikliku poliitika kujundamise üle tervishoiu valdkonnas.

Haridus

Ukraina haridusseaduse paragrahvi 55 esimeses, teises ja kolmandas osas on täpsustatud, et lapse kui isiksuse arengu esmane alus on perekonna kasvatus. Vanematel on seoses lapse hariduse ja arenguga võrdsed õigused ja kohustused.

Õpilase vanematel on õigus:

kaitsta õpilase õigusi ja õigustatud huve kooskõlas õigusaktidega;

pöörduda haridusküsimustes haridusasutuste ja hariduskorralduse asutuste poole;

valida lapsele hariduse saamiseks sobivat liiki ja sobival kujul haridusasutus ja -programm;

osaleda haridusasutuse omavalitsuslikus juhtimises, eelkõige valida ja olla valitud haridusasutuse omavalitsuslikesse organitesse;

saada eelnevalt teavet kõikide kavandatud ja kavandamata pedagoogiliste, psühholoogiliste, meditsiiniliste ja sotsioloogiliste tegevuste, uuringute, eksamite ja pedagoogiliste eksperimentide kohta haridusasutuses ning anda nõusolek lapse osalemiseks nendes;

osaleda lapse individuaalse arenguprogrammi ja/või individuaalse õppekava väljatöötamises;

saada teavet haridusasutuse tegevuse kohta, sealhulgas sotsiaal- ja psühhopedagoogiliste teenuste osutamise kohta isikutele, kes on kannatanud kiusamise (ahistamise) all, olnud selle tunnistajaks või kiusamise (ahistamise) toimepanijaks, oma laste (laste, kelle seadusjärgsed esindajad nad on) haridustulemuste kohta ning haridusasutuse hariduse kvaliteedi ja haridustegevuse hindamise tulemuste kohta;

esitada haridusasutuse juhtkonnale või asutajale avaldusi lapse või muu haridusprotsessis osaleja kiusamise (ahistamise) juhtumite kohta;

nõuda lapse või mõne muu haridusprotsessis osaleja kiusamise (ahistamise) juhtumite täielikku ja erapooletut uurimist.

Õpilase vanematel on kohustus:

edendada lapses isiku väärikuse, õiguste, vabaduste ja õigustatud huvide, seaduste ja eetikanormide austamist, vastutustundlikku suhtumist oma tervisesse, teiste inimeste tervisesse ja keskkonda;

hõlbustada lapse osalemist hariduses ja õppekavaga ette nähtud õpiväljundite saavutamist lapse poolt;

austada lapse ja teiste haridusprotsessis osalejate väärikust, õigusi, vabadusi ja õigustatud huve;

hoolitseda lapse füüsilise ja vaimse tervise eest, arendada tema võimeid ning tervisliku elustiiliga seotud oskusi;

õpetada lapsele ellusuhtumist, mis põhineb dialoogil ja vastastikusel mõistmisel ning toetab rahu ja harmooniat kõigi rahvaste, etniliste, rahvuslike ja usuliste rühmade, erinevate poliitiliste ja usuliste vaadete ja kultuuritraditsioonide esindajate vahel, hoolimata nende erinevast sotsiaalsest taustast ning perekondlikust ja varalisest seisundist;

õpetuse ja isikliku eeskuju abil luua austust kõlbluse ja avalike väärtuste vastu, edendades eelkõige ausust, õiglust, patriotismi, humaansust, sallivust ja töökust;

teavitada last vajadusest järgida Ukraina põhiseadust ja seadusi, kaitsta Ukraina suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust;

õpetada lapsele austust Ukraina riigikeele ja riigi sümbolite ning Ukraina rahvuslike, ajalooliste ja kultuuriliste väärtuste vastu ning lugupidavat suhtumist Ukraina ajaloo- ja kultuuripärandisse;

juhendada haridusasutuse põhikirjast ja sise-eeskirjadest ning haridusteenuste osutamise lepingu tingimustest (kui selline leping on olemas);

abistada haridusasutuse juhtkonda kiusamise (ahistamise) juhtumite uurimisel;

rakendada haridusasutuses kiusamise (ahistamise) juhtumite uurimise komisjoni otsuseid ja soovitusi.

Seoses isiku registreerimisega kutseõppeasutuses tuleks arvesse võtta, et vastavalt haridus- ja teadusministeeriumi 14. mai 2013. aasta määrusega nr 499 (mis registreeriti Ukraina justiitsministeeriumis 29. mail 2013 nr 823/23355 all) heakskiidetud Ukraina kutseõppeasutustesse vastuvõtmise standardeeskirjade punktile 3.1 esitavad kandidaadid isikliku taotluse kutseõppeasutusse vastuvõtmiseks, märkides valitud kutseala (eriala), haridusvormi, elukoha jne.

2. küsimus: „Kas on olemas erinormid, mis nõuavad alla 14aastase lapse nõusolekut teatavate vanemlike otsuste või tehingute kehtivuseks? Kui perekonnaseadustiku artikliga 160 nõutakse seoses 10–14aastase lapse viibimis- või elukoha kohta otsuse

langetamisega lapse ja vanemate ühist nõusolekut, siis millised tagajärjed on lapse ja vanemate vahelisel erimeelsusel ja millist korda sellisel juhul kohaldatakse?“

Perekonnaseadustiku paragrahvi 171 kohaselt on lapsel õigus sellele, et tema vanemad, teised pereliikmed ja ametnikud kuulavad ta ära teda isiklikult puudutavates küsimustes ning perekondlikes küsimustes.

Oma arvamust avaldada sutev laps tuleb ära kuulata vanemate ja teiste isikute vaheliste vaidluste lahendamisel seoses tema kasvatamise ja elukohaga, sealhulgas lahendades vaidlusi, mis on seotud vanemaõiguste äravõtmise ja taastamise ning lapse vara haldamisega.

Kui lapse huvid seda nõuavad, on kohtul õigus teha lapse arvamusega vastuolus olev otsus.

3. küsimus: „Kui mõlemal vanemal on ühine vanemlik hooldusõigus – oleme aru saanud, et see on Ukrainas tavaline, olenemata vanemate perekonnaseisust –, kas on selliseid otsuseid või tehinguid, mida üks vanematest võib teha üksi (ilma teise vanema eelneva nõusolekuta või vetoõigusega)? Kas kehtib teise vanema nõusoleku eeldus?“

Vanemad on oma lapse- ja noorukieas laste seadusjärgsed esindajad (tsiviilseadustiku paragrahvi 242 esimene osa).

Vanemate esindusõigus lähtub õiguslikust faktist, et lapsed põlvnevad oma vanematest. Samal ajal annab seadusjärgne esindusõigus vanematele lapse suhtes kõik õigused ja kohustused, sealhulgas isikuhooldusõiguse seoses lapsega seotud toimingutega.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 121 kohaselt põhinevad ema, isa ja lapse õigused ja kohustused asjaolul, et laps põlvneb vanematest, nagu on kinnitanud perekonnaseisuaktide riiklik registreerimisasutus seadustiku paragrahvides 122 ja 125 sätestatud viisil.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 141 kohaselt on emal ja isal lapse suhtes võrdsed õigused ja kohustused, olenemata sellest, kas nad on omavahel abielus.

See, kas vanemad on lahutatud või elavad lapsest eraldi, ei mõjuta nende õiguste ulatust ega vabasta neid kohustustest lapse vastu, välja arvatud perekonnaseadustiku paragrahvi 157 viiendas osas sätestatud juhul.

Perekonnaseadustiku paragrahvis 157 on sätestatud, et lapse kasvatamise küsimusi lahendavad vanemad ühiselt, v.a kõnealuse paragrahvi viiendas osas sätestatud juhul.

Lapsest eraldi elav vanem on kohustatud lapse kasvatamises osalema ja tal on õigus temaga isiklikult suhelda. Vanemal, kellega laps elab, ei ole õigust takistada eraldi elaval vanemal lapsega suhelda ja osaleda lapse kasvatamises, kui selline suhtlemine ei takista lapse normaalset arengut.

Vanematel on õigus sõlmida kokkulepe vanemaõiguste kasutamise ja kohustuste täitmise kohta lapsest eraldi elava vanema poolt. Leping sõlmitakse kirjalikult ja see tuleb notariaalselt kinnitada.

Kui lapsega koos elav vanem kokkulepet ei järgi, on ta kohustatud hüvitama teisele vanemale tekitatud varalise ja moraalse kahju.

Vanem, kelle juures on lapse kohtuotsusega määratud või hooldusasutuse arvamusega kinnitatud elukoht – v.a juhul, kui selle vanema suhtes kohaldatakse lapse külastamiskorra sisseseadmist ja külastamiselt takistuste kõrvaldamist käsitlevate otsuste jõustamise meetmeid – teeb sõltumatult otsuse ajutise reisimise kohta väljapoole Ukrainat kuni üheks kuuks, et võimaldada ravi, haridust, lapse osalemist laste konkurssidel, festivalidel, teadusnäitustel, olümpiaadidel ja võistlustel, keskkonna-, tehnika-, kunsti-, turismi-, teadus- või spordiüritustel või puhkuse ja tervise taastamise eesmärgil välismaal, sealhulgas organiseeritud lasterühma liikmena, ning kui ta teab teise vanema elukohta ja

teine vanem ei ole hoidunud kõrvale oma vanemakohustustest ja täidab neid nõuetekohaselt, teavitab ta teist vanemat tähtkirjaga lapse ajutisest lahkumisest väljapoole Ukraina piire, lahkumise eesmärgist, sihtriigist ja selles riigis viibimise ajast.

Vanem, kelle juures on lapse kohtuotsusega kindlaks määratud või hooldusasutuse arvamusega kinnitatud elukoht, teeb sõltumatult otsuse ajutise reisimise kohta väljapoole Ukrainat kuni üheks kuuks või pikemaks perioodiks, et võimaldada ravi, haridust, lapse osalemist laste konkurssidel, festivalidel, teadusnäitustel, olümpiaadidel ja võistlustel, keskkonna-, tehnika-, kunsti-, turismi-, teadus- või spordiüritustel või puhkuse ja tervise taastamise eesmärgil välismaal, sealhulgas organiseeritud lasterühma liikmena, kui:

1) lapsele elatise maksmisel esineb võlgnevusi, mille kogusumma ületab vastavate maksete nelja kuu summat, mida kinnitab tõend lapse elatise maksmise võlgnevuse olemasolu kohta;

2) lapsele elatise maksmisel esineb võlgnevusi, mida kinnitab tõend elatisvõlgnevuse kohta, mille kogusumma ületab vastavate maksete summat kolme kuu jooksul, kui elatist makstakse puudega lapsele, närvisüsteemi raske perinataalse kahjustusega lapsele, raske kaasasündinud arenguhäire, ravita harvikaigust, onkoloogilist või onkohematoloogilist haigust või tserebraalparalüüsi põdevale lapsele, raskete psüühiliste häirete või I tüüpi diabeedi (insuliinsõltuv) või akuutse või kroonilise 4. staadiumi neeruhaiguse all kannatavale lapsele, raskeid vigastusi saanud ja elundisiirdamist vajavale lapsele või palliatiivset ravi vajavale lapsele, kui seda kinnitab dokument, mille on väljastanud meditsiini- ja ennetusasutuse meditsiiniline nõuandekomisjon riiklikku tervishoiupoliitikat kujundava ja rakendava täitevvõimu keskasutuse kehtestatud korras ja vormis.

Vanem, kes elab lapsest eraldi, kui ta ei ole oma vanemakohustustest kõrvale hoidunud ja täidab neid nõuetekohaselt ning tal ei ole võlgnevusi lapse elatise maksmisel, saadab vanemale, kelle juures laps elab, tähtkirja koos väljastusteatega, et küsida luba lapse reisimiseks väljapoole Ukrainat, et võimaldada ravi, haridust, lapse osalemist laste konkurssidel, festivalidel, teadusnäitustel, olümpiaadidel ja võistlustel, keskkonna-, tehnika-, kunsti-, turismi-, teadus- või spordiüritustel või puhkuse ja tervise taastamise eesmärgil välismaal, sealhulgas organiseeritud lasterühma liikmena.

Kui vanem, kelle juures laps elab, ei anna kümne päeva jooksul alates tähtkirja kättetoimetamise kuupäevast notariaalselt kinnitatud nõusolekut lapse reisimiseks välismaale kindlaks määratud eesmärgil, on lapsest eraldi elaval vanemal, kes ei ole elatisvõlglane, õigus taotleda kohtult luba, et laps reisiks välismaale ilma teise vanema nõusolekuta.

Lapsele elatise maksmise võlgnevuse tõendi annab välja riiklik täitevasutus või eraõiguslik sissenõudmistasutus seadusega ette nähtud korras.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 177 kuuendas ja seitsmendas osas on sätestatud, et kui üks vanematest teeb tehingu alaealise varaga, loetakse, et ta tegutseb teise vanema nõusolekul. Teisel vanemal on õigus taotleda kohtult ilma tema nõusolekuta tehtud tehingu kehtetuks tunnistamist, kui see tehing ületab väikeste olmetehingute piire.

Alaealisele kuuluva sõiduki ja kinnisasjaga seotud tehingute tegemiseks nõutakse vanemalt teise vanema kirjalikku notariaalset nõusolekut.

Kui vanem, kes elab lapsest eraldi vähemalt kuus kuud, ei osale lapse kasvatamises ega toeta last või kui tema elukoht ei ole teada, võib käesoleva osa teises lõigus nimetatud tehinguid teha ilma tema nõusolekuta.

Vanemad otsustavad ühiselt lapse vara haldamise üle, kui nendevahelises kokkuleppes ei ole sätestatud teisiti. Seoses lapse vara haldamisega vanemate vahel tekkivaid vaidlusi võib lahendada hooldusasutus või kohus.

4. küsimus: „Kui last saadab ema ja isa on jäänud Ukrainasse, et teenida riigi relvajõududes, siis kas Ukraina perekonnaõiguses on juhuks, kui isal ei ole võimalik teha kiireloomulisi otsuseid (suhtlusvõimaluse puudumise või sõjavangis oleku tõttu või muul põhjusel), sätteid tema vanemaõiguse peatamise kohta? Kui jah, siis kirjeldage sellise peatamise algatamise ja lõpetamise korda.“

Vastus sellele küsimusele sisaldub 3. küsimuse vastuses.

Samal ajal märgitakse, et Ukraina õigusaktidega ei ole ette nähtud vanemaõiguste peatamise korda. Lapse isa või ema osalemine riigikaitstes ei mõjuta nende lapsega seotud õiguste ja kohustuste ulatust.

5. küsimus: „Kui mõlemad vanemad on elus ja neid ei ole jäetud ilma vanemaõigustest, siis millised on vanavanemate, täiskasvanud õdede ja vendade ning võõrasvanemate õigused ja kohustused, kui laps elab nüüd nende, mitte vanemate juures?“

Perekonnaseadustiku paragrahvi 257 kohaselt on vanaemal ja vanaisal ja vanavanaemal ja vanavanaisal õigus suhelda oma lapselaste ja lapselapselastega ning osaleda nende kasvatamises.

Vanematel või teistel isikutel, kellega laps koos elab, ei ole õigust takistada vanaema ja vanaisa ja vanavanaema ja vanavanaisa kasutamast oma õigusi seoses lapselaste ja lapselapselaste kasvatamisega.

Vanaemal ja vanaisal on õigus ise oma lapselapsi kaitsta.

Vanaemal ja vanaisal on õigus ilma erivolitusteta pöörduda hooldusasutuse või kohtu poole lapse- ja noorukieas lapselaste ja töövõimetute täiskasvanud lapselaste õiguste ja huvide kaitseks (perekonnaseadustiku artikkel 258).

Tsiviilseadustiku paragrahvi 265 kohaselt on vanaema ja vanaisa kohustatud ülal pidama oma lapse- ja noorukieas lapselapsi, kui neil ei ole ema või isa või kui vanemad ei suuda neile mõjuvatel põhjustel nõuetekohast elatist pakkuda, tingimusel et vanaema ja vanaisa saavad anda materiaalsel toetust.

Samal ajal on perekonnaseadustiku paragrahvis 259 sätestatud, et seadusega vendadele ja õdedele ette nähtud õigusi ja kohustusi kohaldatakse täis- ja poolvendade ja -õdede suhtes.

Õdedel ja vendadel on õigus üksteisega suhelda, eriti kui nad elavad eraldi. Ema, isa, vanaema, vanaisa ja teised isikud, kelle juures alaealised vennad ja õed elavad, on kohustatud suhtlemist hõlbustama.

Täiskasvanutel on õigus osaleda oma alaealiste vendade ja õdede kasvatamises, olenemata nende elukohast.

Kui võõrasema või -isa elavad samas perekonnas koos lapse- või noorukieas võõraspoja või -tütrega, on neil õigus osaleda nende kasvatamises (perekonnaseadustiku artikkel 260).

Perekonnaseadustiku paragrahvi 262 kohaselt on vennal, õel, võõrasemal ja võõrasisal õigus ise kaitsta oma vendi, õdesid, võõraspoega ja võõrastütart, kes on lapse- või noorukieas või töövõimetud täiskasvanud.

Õel, vennal, võõrasemal ja võõrasisal on õigus ilma erivolitusteta pöörduda hooldusasutuse või kohtu poole lapse- ja noorukieas või töövõimetute täiskasvanud vendade õdede, võõraspoegade ja võõrastütarde õiguste ja huvide kaitseks.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 267 kohaselt on täiskasvanud vennad ja õed kohustatud ülal pidama lapse- ja noorukieas vendi ja õdesid, kes vajavad materiaalselt toetust ning kellel ei ole vanemaid või abikaasat või need isikud ei saa pakkuda neile mõjuvatel põhjustel piisavat elatist, tingimusel et täiskasvanud vennad ja õed saavad anda materiaalselt toetust.

Täiskasvanud vennad ja õed on kohustatud ülal pidama töövõimetuid täiskasvanud vendi ja õdesid, kes vajavad materiaalselt toetust ja kellel ei ole abikaasat, vanemaid või täiskasvanud lapsi, tingimusel et täiskasvanud vennad ja õed saavad anda materiaalselt toetust.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 268 kohaselt on võõrasema ja võõrasisa kohustatud ülal pidama nendega koos elavaid lapse- või noorukieas võõraslapsi, kui lastel ei ole ema, isa, vanaisa, vanaema, täiskasvanud vendi või õdesid või kui need isikud ei suuda mõjuvatel põhjustel pakkuda neile piisavat elatist, tingimusel et võõrasema või võõrasisa on võimelised andma materiaalselt toetust.

Kohus võib vabastada võõrasema või võõrasisa kohustusest võõraslapsi ülal pidada või piirata seda teatava ajavahemikuga, eelkõige juhul, kui lapsed elavad lühiajaliselt koos oma ema või isaga või kui lapse ema või isa on käitunud abielusuhetes kõlblusetult.

6. küsimus: „Kui vanemad on surnud või jäetud ilma vanemaõigustest, siis millised on vanavanemate, täiskasvanud õdede ja vendade ning võõrasvanemate õigused ja kohustused, kui laps elab nüüd nende, mitte vanemate juures?“

Vastus sellele küsimusele sisaldub 5. küsimuse vastuses.

Samal ajal tuleks arvesse võtta asjaolu, et perekonnaseadustiku paragrahvi 243 kohaselt tagatakse orbudele ja vanemliku hoolitsuseta lastele isikuhooldus ja hooldus.

Isikuhooldus tagatakse alla 14aastasele lapsele ja hooldus 14–18aastasele lapsele.

Lapse isikuhoolduse ja hoolduse küsimusi korraldab hooldusasutus ning Ukraina tsiviilseadustikus sätestatud juhtudel ka kohus.

Hooldajad määratakse esmajoonelise eestkostetava sugulaste hulgast, võttes arvesse nendevahelisi isiklikke suhteid ja isiku võimet täita hooldaja ülesandeid.

Lapse- või noorukieas lapsele hooldaja määramisel võetakse arvesse hoolealuse soove (tsiviilseadustiku paragrahvi 63 neljas osa).

7. küsimus: „Kas eespool nimetatud isikute õiguste ja kohustuste kohaldamiseks on vaja mõne asutuse või kohtu otsust või tuleneb nende kohaldamine seadusest?“

Vastus sellele küsimusele sisaldub 6.–7. küsimuse vastustes.

8. küsimus: „Kas juhul, kui laps on elanud koos oma vanematega ja siseneb nüüd ELi riiki ainult vanavanema, täiskasvanud õe või venna või võõrasvanema saatel mõlema vanema loal, võib asuda seisukohale, et neil isikutel on õigus last esindada kõigis välisriigis tekkivates küsimustes, või on neil vaja vanemate poolt hooldusõiguste kohta antud eritunnistust või volikirja? Kui nende isikute hooldusõigus on seadusega piiratud, siis kas võiksite neid piire täpsustada? Mis juhtudel on nõutav vanemate nõusolek/kooskõlastus? Kas nõusoleku/kooskõlastuse kohta on kehtestatud nõuded (nt vorminõuded)?“

Perekonnaseadustiku paragrahvi 151 teise osa kohaselt on vanematel õigus kaasata lapse kasvatamisse teisi isikuid ning lasta last kasvatada teistel füüsilistel ja juriidilistel isikutel.

Lapse kasvatamine teiste isikute poolt ei vabasta vanemaid neile vanemliku hoolitsuse pakkumise kohustusest (perekonnaseadustiku paragrahvi 150 viies osa).

9. küsimus: „Kas Ukraina perekonnaõiguses on sätteid lapse teiste sugulaste (tädid, onud jne) õiguste ja kohustuste kohta, välja arvatud õigus lapse juurde pääseda või temaga suhelda?“

Ukraina perekonnaseadustik ei reguleeri sugulussuhteid nõbude, tädide, onude, õe- ja vennalaste või muude sugulaste vahel (perekonnaseadustiku paragrahvi 2 neljas osa).

10. küsimus: „Kas orbude ja vanemliku hoolitsuseta laste suhtes kehtivad peretüüpi lastekodude (perekodude) perevanemate-kasvatajate, kasuperekondade kasuvanemate, hooldusasutuste kasvatajate ja administratiivtöötajate puhul kõik lapse esindajate õigused ja kohustused seaduse alusel või on vaja selleks saada tunnistus, luba või kohtumäärus? Kas saaksite täpsustada neile antud õiguste piire? Mille üle võivad perekodude perevanemad-kasvatajad ja kasuperekondade kasuvanemad ise otsustada ja millal tuleks kaasata lapse vanemad?“

Perekonnaseadustiku paragrahvi 256² teise ja neljanda osa kohaselt on kasuvanematel laste kasvatamisel ja arendamisel seadustiku paragrahvis 150 sätestatud kohustused.

Kasuvanemad on kasulaste esindajad ja tegutsevad hooldajatena ilma erivolitusteta.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 256⁴ kohaselt tehakse kasuperekonna loomise otsus piirkonna tasandil või Kiievi ja Sevastopoli linnaosa tasandil või linnavalitsuse täitevkomitee poolt (Krimmi Autonoomses Vabariigis vabariikliku tähtsusega linnades ja piirkondliku tähtsusega linnades) Ukraina ministrite kabineti kehtestatud viisil.

Kasuvanemad ja kasuperekonna loomise otsuse teinud asutus lepivad standardlepingu alusel kokku laste paigutamises kasuperekonda.

Kasuperekonna loomise otsuse teinud asutus on kohustatud jälgima, et kasuvanemad täidaksid oma kohustusi seoses laste kasvatamise ja toetamisega.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 256⁶ teise ja neljanda osa kohaselt on perevanematel-kasvatajatel laste kasvatamisel ja arendamisel siiski seadustiku paragrahvis 150 sätestatud kohustused.

Perevanemad-kasvatajad on kasulaste esindajad ja tegutsevad hooldajatena ilma erivolitusteta.

Perekonnaseadustiku paragrahvi 256⁸ kohaselt tehakse perekodu loomise otsus piirkonna tasandil või Kiievis ja Sevastopolis linnaosa tasandil või linnavalitsuse täitevkomitee poolt (Krimmi Autonoomses Vabariigis vabariikliku tähtsusega linnades ja piirkondliku tähtsusega linnades) Ukraina ministrite kabineti kehtestatud viisil.

Perevanemate-kasvatajate ja perekodu loomise otsuse teinud asutuse vahel sõlmitakse standardlepingu alusel leping perekodu tegevuse korraldamise kohta.

Perekodu loomise otsuse teinud asutus on kohustatud jälgima, et perevanemad-kasvatajad täidaksid oma kohustusi seoses laste kasvatamise ja ülalpidamisega.

Kui laps elab alaliselt lastehooldusasutuses või tervishoiuasutuses, on lapse hooldaja ülesanded usaldatud nende asutuste juhtkonnale (perekonnaseadustiku artikkel 245).

11. küsimus: „Ukraina perekonnaseadustiku ametlikus tõlkes inglise keelde, mis on avaldatud Ukraina Ülemraada kodulehel, kasutatakse „прийомна сім'я“ vastena väljendit „lapsendanud perekond“ (adoptive family). Kas on õige kasutada „lapsendanud perekonna“ asemel vastet „kasuperekond“, kuna lapsendamist reguleerib 18. peatükk, mitte peatükk 20.1?“

See ei ole ametlik tõlge.

Õige tõlge on „foster home“, mitte „adoptive family“.

Ukraina õigusaktide kohaselt on lapsendamine ja kasuperekond orbude ja vanemliku hoolitsuseta laste paigutamise eri vormid.

Perekonnaseadustiku 18. peatüki „Lapsendamine“ paragrahvi 207 kohaselt on lapsendamine isiku lapsendamine lapsendaja poolt tema perekonda tütre või poja õigustega kohtuotsuse alusel, välja arvatud seadustiku paragrahvis 282 sätestatud juhul.

Lapsendamisega lõpevad vanemate ja lapsendatud isiku ning lapse ja tema teiste sünnijärgsete sugulaste vahelised isiklikud ja varalised õigused ja kohustused.

Lapsendamisega antakse lapsendajale lapsendatava lapse suhtes kõik õigused ja kohustused, mis on vanematel oma lapse suhtes.

Lapsendamine annab lapsendatud isikule lapsendaja suhtes kõik õigused ja kohustused, mis on lapsel oma vanemate ees (perekonnaseadustiku paragrahvi 232 esimene, neljas ja viies osa).

Kasuperekond aga on perekonnaseadustiku peatüki 20¹ „Kasuperekond“ paragrahvide 256¹ ja 256³ kohaselt perekond, kes on vabatahtlikult võtnud enda juurde kuni neli orbu või vanemliku hoolitsuseta last, et neid kasvatada ja neile enda juures elukohta pakkuda.

Kasulapsed elavad ja kasvavad kasuperekonnas kuni 18aastaseks saamiseni. Pärast 18aastaseks saamist võivad sellised isikud juhul, kui nad jätkavad õpinguid üldhariduskoolis, kutseõppeasutuses või kõrgkoolis, otsustada elada edasi kasuperekonnas kuni õpingute lõpuni.

Kasulastel on õigus säilitada isiklik kontakt oma vanemate ja teiste sugulastega, välja arvatud juhul, kui see võib kahjustada nende elu, tervist ja kõlblust.

12. küsimus: „Kui orbudele ja vanemliku hoolitsuseta lastele määratakse kasuvanemad, kas nad vajavad Ukraina perekonnaõiguse alusel eestkostjat – vähemalt kasuvanemate üle järelevalve teostamiseks?“

Vastus sellele küsimusele sisaldub 10. küsimuse vastuses.

13. küsimus: „Kas Ukraina perekonnaõiguse kohaselt on elusolevatel ja vanemlikku hoolitsust pakkuvatel vanematel võimalik määrata eraviisiliselt (või lepingulisel alusel) kasuvanemaid ning kui see nii on, siis kas sellistel kasuvanematel on ka eestkostjate või kasuvanemate õigused ja kohustused perekonnaseadustiku paragrahvi 256² lõike 4 tähenduses? Kas sellise volituse andmise suhtes kehtivad ametlikud nõuded (nt sertifikaat, registreerimine jne)?“

Perekonnaseadustiku paragrahvi 256³ kohaselt on kasulapsed orvud ja vanemliku hoolitsuseta lapsed, kelle kasvatamine ja kooselu kasuperekonnaga on korraldatud.

Orb on laps, kelle vanemad on surnud või kadunud.

Lapsi peetakse vanemlikust hoolitsusest ilmajäetuks, kui nad on jäänud vanemliku

hoolitsuseta vanemaõiguste äravõtmise tõttu või vanematest eraldatud vanemaõigusi ära võtmata; kui nende vanemad on tunnistatud kadunuks või töövõimetuks, nad on tunnistatud surnuks, kannavad vanglakaristust või on uurimise käigus kinni peetud või kui riiklik politsei otsib neid taga seetõttu, et puudub teave nende asukoha kohta, või kui nende vanematel on pikaajaline haigus, mis ei võimalda neil täita oma vanemakohustusi; see kehtib ka oma perekonnast eraldatud laste, hüljatud laste ja teadmata vanematega laste suhtes ning laste suhtes, kelle vanemad on neist lahti öelnud, laste suhtes, kelle vanemad ei täida oma vanemakohustusi põhjustel, mida ei ole võimalik kindlaks teha seoses nende vanemate viibimisega ajutiselt okupeeritud Ukraina territooriumil või piirkondades, kus viiakse ellu terrorismivastaseid operatsioone ja rakendatakse meetmeid riikliku julgeoleku ja kaitse tagamiseks ning Venemaa Föderatsiooni relvastatud agressiooni tõrjumiseks ja takistamiseks Donetski ja Luhanski piirkonnas, ja kodutute laste suhtes (Ukraina lastekaitseaduse artikkel 1).

Perekonnaseadustiku paragrahvi 256² neljandas osas on määratletud, et kasuvanemad on kasulaste esindajad ja tegutsevad hooldajana ilma erivolitusteta. See tähendab, et kasuperekonna loomise otsusest piisab selleks, et kasuvanemad saaksid oma volitusi kasutada. Üksikasjalikumat teavet leiab 10. küsimusele antud vastusest.

14. küsimus: „Saksamaale saabumisel kontrollivad siinsed ametiasutused sünnitõendite ja muude perekondlike suhteid käsitlevate dokumentide seaduslikkust, et hoida ära lapseröövde ja lastega kaubitsemist, ehk teisisõnu: veenduma sertifikaatide ja dokumentide kehtivuses. Kas praegu on võimalik, et Ukraina dokumentide ehtsust kontrolliks ja kinnitaksid Ukraina ametiasutused? Mõnikord ei ole dokumente üldse ja Saksamaa peab välja andma uusi esialgseid dokumente. Kas Ukraina ametiasutused saavad selliseid asendusdokumente kontrollida ja kinnitada? Mida Ukraina ametiasutused nõuavad ja mida kontrollivad?“

Perekonnaseisuaktide riiklikku registreerimist käsitleva Ukraina seaduse paragrahvi 1 esimese osa ja paragrahvi 2 teise osa kohaselt tuleb isiku sünn ja tema põlvnemine, abielu, abielu lõpetamine seaduses sätestatud juhtudel, nimevahetus ja surm riiklikult registreerida.

Perekonnaseisuaktide riiklikuks registreerimiseks koostatakse aktid, mis sisaldavad isiku isikuandmete kohta konfidentsiaalset teavet, mida ei avalikustata (seaduse paragrahvi 9 teine ja kolmas osa).

Perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise korral väljastavad perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise asutused vastava tõendi.

Perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise sertifikaatide vormid koostatakse vastavalt Ukraina ministrite kabineti kinnitatud näidistele ja nende kirjeldustele, mis on kindlaks määratud seaduse paragrahvi 18 esimeses osas.

Seega kiideti näidissertifikaadi vormid heaks Ukraina ministrite kabineti 10. juuli 2010. aasta resolutsiooniga nr 1025 perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise dokumentide näidiste, kirjelduste ja näidisvormide heakskiitmise kohta.

Sünnitõendi näidis sisaldab teavet lapse ja tema vanemate kohta, tõendi välja andnud perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise asutuse nime, pearegistripidaja eesnime esitähte ja perekonnanime ning asutuse pitseri jäljendit.

Ukraina on osaline 1961. aasta konventsioonis ametlike välisdokumentide legaliseerimise nõude kaotamise kohta.

Ukraina justiitsministeerium on üks asutustest, kellel on õigus dokumente apostillida vastavalt Ukraina ministrite kabineti 18. jaanuari 2003. aasta resolutsioonile nr 61, millega antakse apostillimisvolitused, mis on ette nähtud välisriigi ametlike dokumentide legaliseerimise nõude kaotamise konventsiooniga, nimelt seoses kohtute ja kohtute väljastatud dokumentide ning Ukraina notarite koostatud dokumentidega.

Eespool toodut arvesse võttes ei vaja apostilliga dokument täiendavat sertifitseerimist ega kontrollimist ning seda võib kasutada mis tahes muus konventsiooni osalisriigis.

Puudub muu menetlus perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise dokumentide ehtsuse kontrollimiseks.

Ukraina ministrite kabineti 4. novembri 2015. aasta resolutsiooniga nr 890 „Elektronilise apostillimisteenuse kasutuselevõtmise küsimused“ võeti Ukrainas kasutusele elektroniline apostilliregister (edaspidi „register“) ning sätestati, et ametlikke dokumente apostillitakse registri tarkvaravahendite abil elektronilise dokumendi kujul vastavalt vormile, mis on kehtestatud välisriigi ametliku dokumendi legaliseerimise nõude kaotamise konventsiooniga.

Registri pidamisel kasutatakse riist- ja tarkvaravahendeid, millega tagatakse apostilli loomine elektronilise dokumendi kujul, registris sisalduva teabe kaitse loata toimingute eest, registris sisalduvate kannete otsimine ja registrist teabe esitamine.

Igal isikul on õigus saada registrist tasuta teavet lisatud apostilli kohta veebisaidi <https://apostille.minjust.gov.ua/> kaudu.

Dokumendile lisatud apostilli saab registreerimisnumbri ja väljaandmise kuupäeva alusel otsida teaberegistrist. Apostilli kohta teaberegistris tehtud otsingu tulemusena esitatakse teave dokumendile lisatud apostilli kujutisena.

Praegu võtavad kõik Ukraina kontrollitaval territooriumil tegutsevad perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise osakonnad vastu perekonnaseisuaktide riikliku registreerimise dokumente, et neid apostillida, kui need loetakse eespool nimetatud õiguslikele nõuetele vastavaks.

[eelmine lause kordub]

Kohtuotsustega saab tutvuda riikliku teabesüsteemi „Kohtuotsuste ühtne riiklik register“ kaudu, kasutades linki <https://reyestr.court.gov.ua>.

Igäüks saab kontrollida notariaalselt tõestatud dokumenti sisaldava notariaalse dokumendi erivormi autentsust, kasutades selleks avatud juurdepääsuga veebisaiti aadressil <https://rnb.nais.gov.ua>.

Ukraina ministrite kabineti 28. veebruari 2022. aasta resolutsiooni nr 164 „Mõned notareid puudutavad küsimused sõjaseisukorras“ (muudetud redaktsioon) esimese punkti alapunkti 3 kohaselt volikirja tõestamine (välja arvatud volitus käsutada kinnisvara, lõpetamata ehitusobjekti või omandiõigusi, mis on seotud tulevase kinnisvaraga, (edaspidi „kinnisvara“), panga- ja muude finantsasutuste kontodel olevaid vahendeid ning kolm kuud ületava perioodi jooksul sõidukeid, volitus hallata ja võõrandada väärtpabereid, õigusi äriühingus ning juurdepääsuõigust pangaseifile; ning lapse ajutise välismaale lahkumise loa taotluse allkirja ehtsust kinnitatakse spetsiaalseid notariaaldokumentide vorme kasutamata tühjal paberilehel, mis sisaldab notari kohta järgmisi elektronilisi andmeid: Ukraina riigivapi kujutis, perekonnanimi, eesnimi, isanimi (kui on olemas), notaribüroo nimi (avaliku notari puhul), notari tegevuspiirkonna nimetus (erantari puhul), notari ametitunnistuse number, töökoha aadress, telefoninumber ja e-posti aadress. Selleks,

et kontrollida tühjal paberilehel kinnitatud volikirja kehtivust, esitab asjaomane isik taotluse koos volikirjaga asjaomasele notarile, kes on kohustatud kahe tööpäeva jooksul väljastama tõendi volikirja kinnitamise kohta või selle kinnitamisest keeldumise kohta.

Vastused lisaküsimustele

Esimese küsimuse kohta

Ukraina tsiviilseadustiku (edaspidi „tsiviilseadustik“) paragrahvi 242 kohaselt on vanemad (lapsendanud vanemad) oma lapse- ja noorukieas laste seadusjärgsed esindajad. Asjaolu, et laps on omandanud teatava õigus- ja teovõime, ei võta vanematelt siiski seadusjärgse esindaja staatust. Vanemate esindusõiguste sisu ja ulatus sõltub siiski lapse õigus- ja teovõime ulatusest, sealhulgas sellest, mil määral laps on teadlik oma tegevuse või tegevusetuse võimalikest õiguslikest tagajärgedest.

Kui lapseas laste puhul esindavad vanemad täielikult laste huve ja teevad nende nimel ja huvides kõik tehingud, välja arvatud väikesed olmetehingud ja tehingud, mille eesmärk on intellektuaalse loomingu tulemustega seotud isiklike mittevaraliste õiguste teostamine (tsiviilseadustiku paragrahv 31), siis noorukid teevad tsiviilseadustiku artikli 32 kohaselt suurema osa tehingutest enda nimel ise.

Noorukite vanemad ei tee tehinguid oma alaealiste laste nimel, vaid annavad üksnes nõusoleku nende tegemiseks. Teisisõnu ei tee selliste tehingute tegemisel üks isik tehingut ühelgi viisil teise isiku nimel.

Näiteks vastavalt Ukraina keskpanga nõukogu 29. juuli 2022. aasta resolutsiooniga nr 162 heaks kiidetud juhiste (mis käsitlevad makseteenuse kasutajate kontode avamise ja sulgemise menetlust) punktile 61 avab pank lapsealise (kuni 14aastase lapse) nimel arvelduskonto tema seadusjärgsete esindajate – vanemate (lapsendanud vanemad, perevanemad-kasvatavad) või hooldajate taotlusel kooskõlas juhiste V jao punktis 60 sätestatud menetlusega, tingimusel et lapsealise esindaja esitab passi või muu isikut tõendava dokumendi, mis tõendab esindaja isikut, ja dokumendid, mis võimaldavad pangal tuvastada lapseas lapse isiku, nt sünnitõendi või muu isikut tõendava dokumendi.

Vastavalt nimetatud juhiste punktile 62 avab pank siiski juhiste V jao punktis 60 sätestatud korras arvelduskonto 14–18aastastele noorukitele, kellel ei ole selles pangas kontot.

Noorukil on õigus iseseisvalt käsutada tema poolt enda nimel avatud kontole tema poolt hoiustatud rahalisi vahendeid, samuti töötasusid (teenistust), stipendiume või muud oma kontole laekunud tulu.

Nooruk võib eestkostesutuse ja vanemate (lapsendanud vanemate) või hooldajate nõusolekul käsutada vahendeid, mille on tema arvelduskontole hoiustanud mis tahes teine isik.

Teise küsimuse kohta

Ukraina perekonnaseadustiku (edaspidi „perekonnaseadustik“) paragrahvi 160 kohaselt määratakse alla 10aastase lapse elukoht kindlaks vanemate nõusolekul.

10aastase ja vanema lapse elukoht määratakse kindlaks vanemate ja lapse enda ühisel nõusolekul.

Kui vanemad elavad eraldi, määrab vähemalt 14aastase lapse elukoha kindlaks laps ise.

Samal ajal on perekonnaseadustiku paragrahvi 171 kohaselt lapsel õigus sellele, et tema vanemad, teised pereliikmed ja ametnikud kuulavad ta ära teda isiklikult puudutavates küsimustes ning perekondlikes küsimustes.

Oma arvamust avaldada suutev laps tuleb ära kuulata vanemate ja teiste isikute vaheliste vaidluste lahendamisel seoses tema kasvatamise ja elukohaga, sealhulgas

lahendades vaidlusi, mis on seotud vanemaõiguste äravõtmise ja taastamise ning lapse vara haldamisega.

Kui lapse huvid seda nõuavad, on kohtul õigus teha lapse arvamusega vastuolus olev otsus.

Eespool öeldut silmas pidades väärib siiski esiletõstmist, et tuleb teha vahet lapse seisukoha ja lapse nõusoleku arvessevõtmise vahel. Kui esimesel juhul võib teha otsuse, mis erineb lapse seisukohast, siis teisel juhul võib otsuse teha ainult lapse nõusolekul.

Lapse kohustusliku nõusoleku näitena võib viidata perekonnaseadustiku paragrahvi 160 teise osa sättele, mille kohaselt – nagu eespool juba mainitud – määratakse 10aastase ja vanema lapse elukoht kindlaks vanemate ja lapse ühise nõusoleku alusel.

Menetluslike aspektide osas tasub arvesse võtta ka seda, et iga konkreetse juhtumi puhul võtab kohus asjakohaseid otsuseid tehes arvesse kõiki juhtumi asjaolusid tervikuna ja juhindub süsteemselt õigusnormidest.

Kolmanda küsimuse kohta

Siseriiklike õigusaktide kohaselt on naisel ja mehel peresuhetes, abielus ja perekonnas võrdsed õigused ja kohustused (perekonnaseadustiku paragrahvi 7 kuues osa).

Sätetele, mis käsitlevad vanemate võrdsuse põhimõtet seoses lapsega, on osutatud varasema 3. küsimuse vastuses (*3. küsimus*: „Kui mõlemal vanemal on ühine vanemlik hooldusõigus – oleme aru saanud, et see on Ukrainas tavaline, olenemata vanemate perekonnaseisust –, kas on selliseid otsuseid või tehinguid, mida üks vanematest võib teha üksi (ilma teise vanema eelneva nõusolekuta või vetoõiguseta)? Kas kehtib teise vanema nõusoleku eeldus?“).

Samuti juhitakse tähelepanu asjaolule, et lapse kasvatamine peres hõlmab paljusid küsimusi, mida lahendavad mõlemad vanemad või üks neist teise vanema nõusolekul või vaikival nõusolekul. Samal ajal eeldatakse, et vanemad tegutsevad lapse huvides.

Neljanda küsimuse kohta

Tsiviilseadustiku paragrahvi 242 kohaselt on hooldaja lapsealise või piiratud teovõimega isiku seadusjärgne esindaja. Ukraina õigusaktid ei anna siiski vanaemale/vanaaisale või täiskasvanud vennale/õele seadusjärgse esindaja õigusi, välja arvatud juhul, kui nad võtavad asjakohaseid meetmeid hooldusõiguse kehtestamiseks. Kui on siiski põhjust uskuda, et vanemad/hooldajad võivad oma õigusi või kohustusi kuritarvitada ja/või rikkuda selle tagajärjel lapse õigusi, juhitakse tähelepanu võimalusele kasutada seaduses sätestatud mehhanismi lapse parimate huvide kaitsmiseks kui perekonnaõiguse olulist põhimõtet.

Nii reguleerib perekonnaseadustiku paragrahv 258 vanavanemate õigusi seoses lapselaste kaitsega, mille kohaselt on vanavanematel õigus oma lapselapsi ise kaitsta.

Vanavanematel on õigus ilma erivolitusteta pöörduda hooldusasutuse või kohtu poole lapse- ja noorukieas lapselaste ja töövõimetute täiskasvanud lapselaste õiguste ja huvide kaitseks.

Õel, vennal, võõrasemal ja võõrasisal on õigus ise kaitsta oma vendi, õdesid, võõraspoegi ja võõrastütteid, kes on lapse- või noorukieas või töövõimetud täiskasvanud.

Õel, vennal, võõrasemal ja võõrasisal on õigus ilma erivolitusteta pöörduda hooldusasutuse või kohtu poole lapse- ja noorukieas või töövõimetute täiskasvanud vendade, õdede, võõraspoegade ja võõrastütarde õiguste ja huvide kaitseks (tsiviilseadustiku paragrahv 262).